

Többszintes tagoltság

A FOLYTONOSSÁG IGÉNYE NÉLKÜL

Az új Zuckerman del Pozsonyban

Az ezredforduló óta Pozsony városképe jelentős átalakuláson ment keresztül, és ez sehol sem annyira szembetűnő, mint a Duna-parton. E jelenleg is tartó folyamat nyomán nem csupán a városnak a folyó felől kirajzolódó sziluettje módosult az intenzív toronyházépítési hullám következtében, hanem maga a folyópart is új, nagyléptékű fejlesztések célterülete lett. Az elmúlt tizenöt évben sorra épültek be a városközpont közel eső, jórészt hosszabb ideje kihasználatlan folyóparti területek, ezenfelül az ipari kikötő újrahasznosítása is évek óta napirenden van. Pozsonyra jellemző módon e fejlesztések kevésbé összehangoltan, elsősorban a befektetők érdekei mentén, e területek jövőjéről folytatott komolyabb társadalmi párbeszéd nélkül valósultak meg. Különböző okoknál fogva, amelyek között meghatározó a Pozsonyt negatív

van érintő területi fejlesztési politika, valamint általánosan a közösségi célú fejlesztések alacsony szintű állami finanszírozása, a városvezetés e helyzetekben nem igazán volt képes a folyamatok kezdeményezőjévé vagy alakítójává válni. [1] [2] Ezzel együtt eme projektek nagyobb része a várost új közterekkel gazdagította, lakóit közelebb hozta a folyóhoz, illetve az utóbbi években a látványos fejlesztések a helyi civil társadalmat is mozgósították a folyópartok használatának kérdése körül.

A jelenleg kihasználatlan terek kapcsán a közelmúltban felélénkült viták középpontjában a Duna-part mellett az egykori Váralja területének jövője áll. [3] A várhelyet nyugatról és délről közrefogó történelmi városrész sorsa jól illusztrálja Pozsony modern kori fejlődésének viszonyosságait éppúgy, mint az elmúlt hatvan év

urbanisztikájának szemléletváltásait. A fallal körülvett óváros és a vár, valamint a vár és a Duna között kialakult, három részre tagolódó település a 16. századtól a Pálffy család birtokát képezte, 1713-ban szerzett mezővárosi kiváltságainak köszönhetően a 18. században élte virágkorát, épületeinek többsége is e korból származott. Miután 1848-ban Pozsonyhoz csatolták, fokozatosan hanyatlásnak indult, és alacsony státuszú lakóövezetté vált. Rendezésére, illetve szanálására már a múlt század fordulóján és az 1940-es évek elején is születtek elképzelések, mígnem 1957-1968 között szinte teljes egészében elbontották. [4] [5] Ekkor a nyugati részén, az egykori zsidó negyed helyén a Szlovák Nemzeti Felkelés hídja északi hídfője és az arra vezető négysávos autópályát épült, míg a folyó mentén húzódó részeire, a Vödrics és a Zuckerman del területére az Athéni Charta elveit követő modernista beépítés került volna, amelyből csupán egy három pontházból álló együttes valósult meg. A bontásokot követően a Váralja épületállományából nagyjából egy tucat kiemelt értékűnek minősített épület maradt meg a Várlépcső körül és a Zuckerman del óváros felőli peremén, ám míg az előbbiekre a nyolcvanas évek

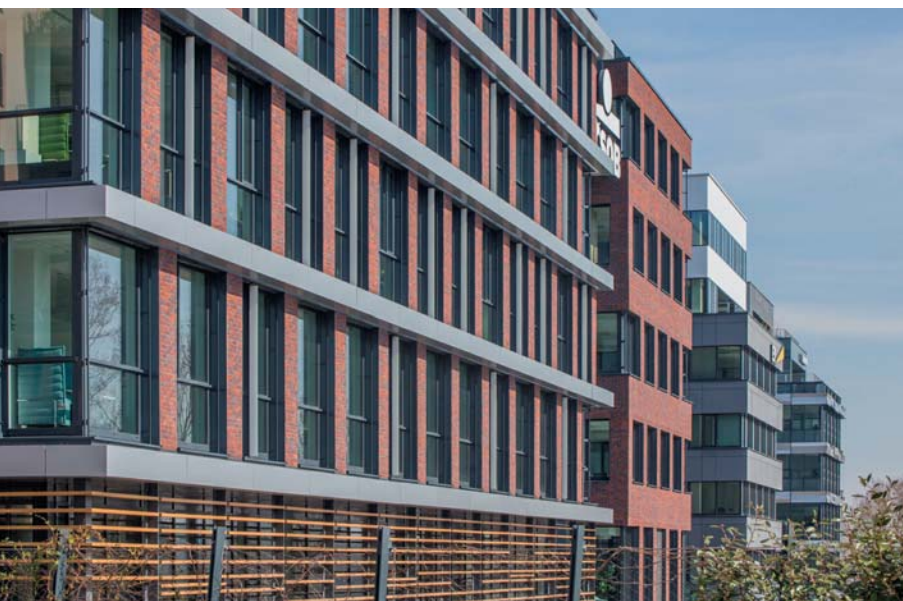
Élet a régi Zuckerman del főutcáján az 1920-as években

végén posztmodern stílusú társasházak épültek, a Zuckerman del területének nagy része a közelmúltig üresen állt, és leginkább parkolóként szolgált.

E terület nyugati részét választotta ki 2006-ban a pozsonyi ingatlanfejlesztések egyik legjelentősebb szereplője, a J&T Real Estate egy új, vegyes funkciójú beépítés számára. Ez a közel 10 000 m²-es térség a Zuckerman del egykori főutcájára felfűzött műemléki épületegyüttes megmaradt reneszánsz és barokk épületei és a hatvanas évek elején épült három tizenhárom emeletes pontház között terül el. A várhegy és a Duna közti fekvése, illetve az óváros szomszédsága folytán kiváló táji és város-szerkezeti adottságokkal rendelkezik, ezenkívül a város

A hely szellemét sajnos nem sikerült megidézni

A Duna felől kényszeredett heterogenitás uralja az összképet

A ČSOB bank irodatömbje a közterülettel minimálisan kommunikál

A kilátóval ötvözött felüljáró

eme része szimbolikus jelentőséggel is bír, hiszen közvetlenül felette, a várhegy tetején emelkedik a volt királyi palota és a szlovák parlament épülete.

A beépítési terv elkészítésére a pozsonyi Bouda Masár építésziroda, az egyes épületek megtervezésére az utóbbi mellett az A.M. Architects úgyszintén helyi csapata kapott megbízást. Mivel a fejlesztés a műemléki övezet részét képezi, az illetékes hatóság korlátokat szabott a homlokzatok méreteire és megjelenésére vonatkozóan, továbbá azt kérte, hogy a beépítés bizonyos fókig illeszkedjen az eredeti telekfelosztáshoz. Ennek ellenére sem a folytonosság igénye, sem a kontextuális érzékenység nem igazán érvényesül a végeredményen, az együttes a szlovák fővárosra egyébként is jellemző karakterbeli váltásokat és töredezettséget mutat. A tömbosztás felidézése erőteljes léptékváltással társul, amelyet az egyidejű új beépítés a monotonitást oldani szándékozó erőltetett heterogenitással sem tud ellensúlyozni. Az új épületek nem kerülnek látható párbeszédbe a vakolt, lyukarchitektúra, pár szintes műemléki együttessel, az alkalmazkodás szándéka ehelyett inkább az utóbbi és a modernista pontházak között átmenetet mutató épületmagasság révén érzékelhető. Az összképet a korszerűsre törekvés dominálja, a hely szellemének sajátosságait a projekt csak áttételesen és kissé kényszeredetten volt képes beépíteni. Erre a leglátványosabb példa a híres osztrák szobrász, az élete utolsó éveiben a Zuckermanelben élő Franz Xaver Messerschmidt karakterfej-másolatainak elhelyezése a róla elnevezett központi téren.

Köztéri szempontból a projekt legfőbb hozadéka egyértelműen a Duna és a Zuckermanel között futó autótutató áthidaló gyalogos-felüljáró, amely az új beépítés megemelt szintű központi teréből nyilván mólószerűen egy, a parti sétány fölé magasodó kilátóteraszba torkollik. A sétányról felvonón megközelíthető felüljáró kialakításával nem csupán egy rendhagyó elhelyezkedésű, emelt szintű köztér jött létre, hanem szorosabb kapcsolat létesült a Zuckermanel és a folyópart között. Ezenfelül a fejlesztő vonzó tájépítészeti megoldást alkalmazott a várhegy lábánál magasodó kőszirt szűkebb környezetében, és felújította a várhegy sziklafala és az új beépítés között húzódó tanösvényt. A ligetes hegyoldal megújított használata és bekötése a városi sétaútvonalakba izgalmas ellenpontját adhatja az erősen a Dunaparra fókuszáló gyalogostengelynek. Egyelőre viszont az új beépítés – feltehetően a funkciók és szolgáltatások jellege folytán – alacsony köztéri kihasználtságot mutat, és ezt a deficitet csak tetézi, hogy az utcaszintnek lényegében nincs kapcsolata az épületekkel.

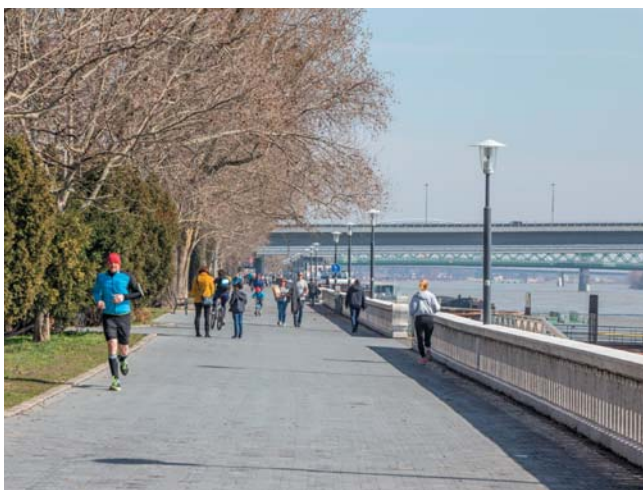
Összegzésképp elmondható, hogy míg az egyes épületek karaktere önmagában kevésbé tűnik figyelemreméltónak, a korábban évtizedeken át parlagon heverő terü-

let újrastrukturálása és újbóli használata, illetve tágabb viszonylatban a város belső kapcsolatainak erősítése pozitív fejleményként értékelhető. Az új együttes a Zuckermannelal szomszédos Vödrice területének beépítésével tehát szervesebb kapcsolatra az óvárossal, miközben a Vödrice újjáépítéséhez néhány éve készült beépítési vázlatok a történeti kontextus iránt érzékenyebb, a korábbi beépítés morfológiáját szorosabban követő elképzelésről tanúskodnak. És mivel a helyi nyilvánosság a Váralja további sorsát egyre kritikusabb figyelemmel övezi, talán arra is van némi remény, hogy a hátralevő, foghíjakat pótló fejlesztés a lépték és a homlokzati megjelenés szempontjain túl egyéb tekintetben is illeszkedik majd a városlakók valós igényeihez.

Fenes Tamás – Németh Ádám

A várhegy oldalán futó felújított tanösvény (felső kép)

Az új beépítés alatt húzódó Duna-parti sétány

Irodalom / References

- [1] Machala, Branislav: „The uneven struggle for bluefields: waterfront transformation in post-socialist Bratislava”, *Hungarian Geographical Bulletin*, Vol 63, No 3 (2014), pp 335–352.
- [2] Buček, Ján: „Urban development policy challenges in East-Central Europe: Governance, city regions and financialisation”, *Quaestiones Geographicae*, Vol 35, No 2 (2016), pp 7–26.
- [3] Luther, Daniel: „Active citizens and the historical identity of a city: The case of Bratislava-Podhradie”, *Slovenský Národopis*, Vol 63, No 4 (2015), pp 355–365.
- [4] Kemény, Lajos: *A pozsonyi vár és a váralja*, Steiner, Pozsony 1933.
- [5] Bútora, Ivan: „Who destroyed the Podhradie? The Postwar Fate of Podhradie”, in Eduard Nižňanský – Ivan Bútora (eds): *Stratené mest – Lost City – Verlorene Stadt – Elveszett város Bratislava – Pozsony – Pressburg*, Marenčin PT, Pozsony 2011, pp 371–446.

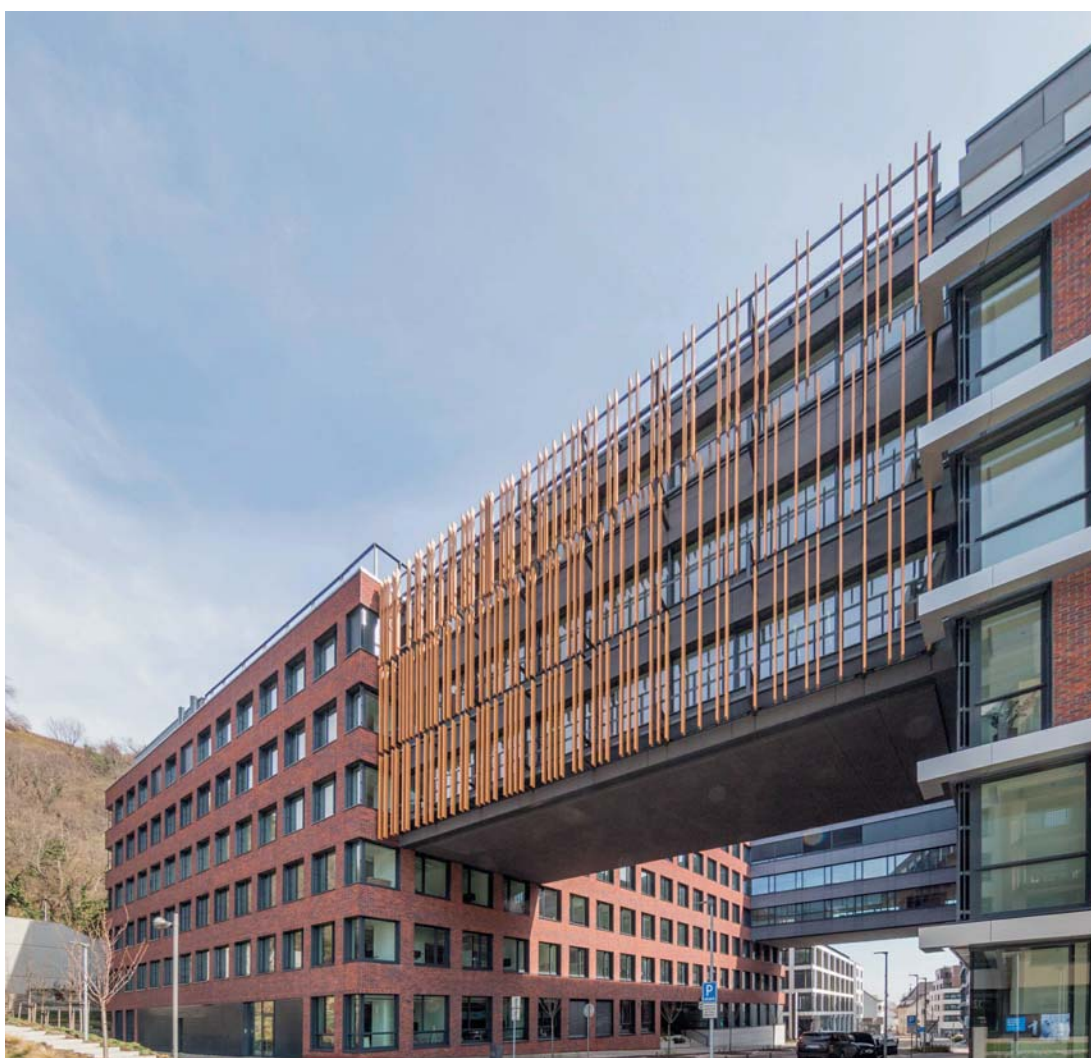
Korszerű mintázat a homlokzaton, kevés közterületi kapcsolattal

Építész: Juraj Almássy, Peter Bouda, Richard Čečetka, Katarína Šiarniková, Ivan Masár, Laura Jakabčínova (Bouda Masár architekti, s. r. o.), Boris Schultz, Richard Baláž, Štefan Vrabec, Juraj Murín, Martina Boháčová, Ivana Kvietková (A.M. architects s. r. o.).

Megrendelő: Zuckermannel byty s. r. o., J&T Real Estate a. s.

Generálkivitelező: Strabag Pozemné a in inierske staviteľ'stvo s. r. o.

Fotó: Fenes Tamás, pozsonyikifli.sk

A b s t r a c t s

BENKŐ, Melinda – SZABÓ, Árpád: A DANUBE HISTORY IN BUDAPEST

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 10-17, DOI:10.33268/Met.2019.3.1

FUTURE AWARENESS IN THE DEVELOPMENT OF GRAPHISOFT PARK, ÓBUDA, HUNGARY

Graphisoft Park in Budapest is a spinoff project implemented by the software development company that created the world leading architectural design software, ArchiCAD®. The article summarises the step-by-step development process of the business park and the related university campus situated on the site of a former Gasworks. The transformation of the industrial zone on the Danube demonstrates a unique example of private real estate development implemented during the last decades. Originally the park was oriented towards the river, later its development continued at areas further away from the water and by now it communicates intensively with the adjoining urban context. Its buildings and landscaped spaces present high quality contemporary Hungarian architecture. Its atmosphere is deeply rooted in the built and natural heritage of the site. Focusing on urban design, the paper reveals the future awareness of the story of the Graphisoft Park started in 1996.

PERÉNYI, Flóra – VÖRÖS, Tamás: MODERATE MATCHING

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 18-21, DOI:10.33268/Met.2019.3.2

VIADONAU ADMINISTRATION BUILDING, ASCHACH, AUSTRIA

ARCHITECTS: DIETRICH UNTERTRIFALLER

The new Viadonau office building floats on the Danube shore as an extension to the longitudinal centre of Aschach. The linear, one-storey house fits naturally into the existing ensemble on the banks of the Danube and follows the established morphology – yet it can redefine the environment and give it a new identity with its lightweight timber facade design. The modest and well-proportioned spatial design together with a high level of craftsmanship results an exemplary architectural solution.

BABOS, Annamária: HOME BY BOAT

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 22-25, DOI:10.33268/Met.2019.3.3

APARTMENT BUILDINGS ON THE DANUBE

ARCHITECT: JOSEF HOHENSINN (HOHENSINN ARCHITEKTUR)

How to make contact between the water and inhabitants? The development of Winter Harbour is a good example of developments on the bank of river. The idea of the design and the approach of urban development are easily recognisable: between the Danube and the existing office buildings, four large sculptural buildings are positioned. Their sculptural design creates an easily recognisable identity for this area. The buildings stand upon a site which is differentiated in appearance according to function, much like a game board, the "shipboard" includes garage spaces and public functions. Public and semi-public spaces are created, by the use of arcades, and the site is fragmented by ramps and green areas. These landscaping tools, the shaping of facades and the general planning concept enhance the quality of the development for both the inhabitants and the office workers alike, establishing various links to the Danube.

FENES, Tamás – NÉMETH, Ádám: WITHOUT THE NEED FOR CONTINUITY

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 26-29, DOI:10.33268/Met.2019.3.4

ZUCKERMANDEL DISTRICT DEVELOPMENT, BRATISLAVA, SLOVAKIA

ARCHITECTS: BOUDA MASÁR

Since the millennium, a number of new large-scale developments have sprung up along the waterfront areas of Bratislava, resulting in the rapid transformation of the cityscape. The last of these projects, the Zuckerman del mixed use development was built on the site of a historical suburb demolished during the post-war period, in a prominent location between the Castle Hill and the Danube. The article reviews the project and reaches the conclusion that although the process of reintegrating unused areas into the urban fabric is a positive trend, the Zuckerman del development represents a missed opportunity to recreate a genuine urban neighbourhood in the centre of the city.

SZABÓ, Árpád – KLANICZAY, János: ON THE BORDER OF CITY AND NATURE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 30-33, DOI:10.33268/Met.2019.3.5

ARKABARKA HOSTEL, BELGRADE, SERBIA

ARCHITECTS: AKRITIDOU, GRBIC and PANANASTASIOU

The city of Belgrade has a strong connection to the rivers Sava and Danube and unlike most cities developed in the socialist period its riverbanks have been reserved for pedestrian and recreational use. Since the 1960's spontaneous bottom-up constructions started to appear, floating structures on the rivers, next to the historically symbolic Friendship park. These informal and unregulated buildings did not disrupt nature, nor did they occupy valuable land, so they were allowed to exist, gradually creating the tourist attraction that today defines the riverbanks of the city. Among the floating houses are a number of hostels, out of which the most interesting architectural piece is

Arkabara. The building has been constantly developed since its foundation in 2006, always adapting to the needs of the visitors, creating a new tourist and recreational opportunity between the urban and the natural landscape.

FONYÓDI, Mariann: DANUBE SEASON

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 34-37, DOI:10.33268/Met.2019.3.6

TEMPORARY COMMUNITY SPACES ON THE DANUBE

Temporary, interim uses and elements are important parts of the riverbank's social image and use pattern. The article discusses how these types of development may occur, showing three examples of how they can adapt to changes found along the river and throughout the seasons, and what role individual architects can play in creating community spaces. Civil activities can not only bring freshness to the life of a city, but the processes can test the tolerance of the city regarding transformation of the Danube as an urban space.

HORY, Gergely: MAKING SPACE ABOVE THE DANUBE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 38-41, DOI:10.33268/Met.2019.3.7

SPATIAL ANALYSIS OF ALTERNATIVE USES ON LIBERTY BRIDGE, BUDAPEST, HUNGARY

In recent years alternative community uses have appeared on the Liberty Bridge both spontaneously and in pre-planned form. The article investigates this phenomenon from its spatial aspect and demonstrates the various stages of urban development encountered during informal events and organised programmes that create a space with that has a unique identity.

BALLA, Regina: LIFE IN THE NEIGHBOURHOOD

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 42-45, DOI:10.33268/Met.2019.3.8

RESIDENTIAL DEVELOPMENTS ON THE DANUBE

The presence of natural waterways can play an important role in the regeneration of prefabricated housing estates. The water is one of the most important elements in urban design that can have a positive effect on comfort for its inhabitants. The redevelopment of the waterside can create significant new functions in respect of use and aesthetic. Due to the presence of a river these housing units are worth opening towards the Danube river as a source of liveability and practically in the neighbourhood. In Hungary more than 10 post-war neighbourhoods are located along the Danube and its branches. The potential of their positioning is increasingly being recognised as a positive factor.

SZABÓ, Julianna: HIDDEN HERITAGE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 46-49, DOI:10.33268/Met.2019.3.9

HOLIDAY HOMES ALONG THE DANUBE

From the end of the 19th century until the Second World War, Budapest's agglomeration saw a boom in holiday villa-construction along the Danube which transformed the traditional rural nature of village development. What new values do these buildings represent? What lessons have they offered? How can we evaluate today the influences of this disappearing type of built heritage?

ISSFAZEKAS, Kornélia: "IT IS THE WATER RULES"

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 50-53, DOI:10.33268/Met.2019.3.10

MORPHOLOGICAL CONSTANCIES AND CHANGES IN SMALL SETTLEMENTS OF THE DANUBE BEND

Along an approximately 40 km long area between Vác and Esztergom in the Danube Bend, small settlements line up quite sparsely on both sides of the Danube. Both in the past and the present, their relationship to the riverbanks has been strongly determined by the historical settlement structure and the traditional mode of plot development. Due to climate change, drastic shifts of the shoreline can be expected which may significantly alter the relationship of river front settlements and the landscape space of the Danube Bend to the riverbanks. One of the biggest challenges for the local governments will be to adopt sustainable scenarios for the future and invent optimal solutions to preserve riverside settlements in spite of the dynamic processes of climate change and their inherent consequences.

BALIZS, Dániel: FALSE REBUILDING

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 3 (2019), pp 54-57, DOI:10.33268/Met.2019.3.11

QUESTIONING THE URBAN REGENERATION OF VUKOVAR, CROATIA

How can we rebuild a destroyed city near the Danube in Croatia? What can a city do to regain its former inhabitants and to make them to see itself again as a liveable place with good prospects? Create new buildings and functions, use cultural tools or strengthen community participation? From Vukovar's example we can learn a lot about these issues.